

บทที่ 5

สรุป

ก่อนสมัยปฏิรูปการปกครองมณฑลพายัพ ปี พ.ศ. 2427 ชาวภาคเหนือได้แก่ไพร่และทาสอยู่ในอำนาจปกครองของเจ้าผู้ครองนคร ทำการผลิตแบบเลี้ยงตัวเอง ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เป็นแรงงานในการผลิตที่ขาดอิสระเพราะต้องสังกัดมูลนาย ทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ และหัตถกรรม ผลผลิตที่ได้แบ่งออกเป็นสามส่วนคือ จ่ายเป็นค่าเช่าส่งส่วยผลผลิตเป็นภาษีให้แก่รัฐ ที่เหลือเก็บไว้บริโภคเอง รัฐยังมีสิทธิ์เกณฑ์แรงงานไปทำงานให้รัฐ ชาวนาในยุคนี้จึงมีลักษณะการผลิตแบบทำเพียงพอกิน พอใช้พอเลี้ยงตัวเอง มีการใช้เงินเป็นสื่อกลางในการซื้อขายผลผลิตอยู่บ้างแต่ไม่มากนัก การแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างหมู่บ้านมีน้อย เนื่องจากแต่ละหมู่บ้านผลิตผลผลิตเหมือน ๆ กัน เพียงพอสำหรับบริโภคในแต่ละหมู่บ้านอยู่แล้ว ชาวภาคเหนือจึงมีการผลิตแบบยังชีพ เช่นเดียวกับวิธีการผลิตแบบชาวนาเอเชีย การจัดเก็บภาษีอากรชาวภาคเหนือในยุคเจ้าผู้ครองนครนี้ ชาวนาเสียภาษีในรูปส่วยผลผลิตและส่วยแรงงาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้จัดเก็บภาษี ยังไม่มีการจัดเก็บภาษีที่เป็นระบบแน่นอน พวกเจ้าและลูกหลานเจ้าไม่ต้องเสียภาษี เป้าหมายประชากรฐานภาษีอยู่ที่ชาวนาเท่านั้น ชาวนาจึงถูกเก็บภาษีแบบเอาเปรียบจากรัฐบาลของเจ้า จนกระทั่งรัฐบาลกรุงเทพฯ เข้าปฏิรูปการปกครองมณฑลพายัพจึงสิ้นสุดการขูดรีดภาษีอากรโดยเจ้าผู้ครองนคร

อำนาจรัฐส่วนกลางเริ่มเข้ามาปฏิรูปการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2427 ด้วยเหตุผลที่ต้องการลดทอนอิทธิพลอังกฤษและต้องการกระชับความสัมพันธ์กับอาณาจักรล้านนา จึงได้เข้ามาจัดการผลประโยชน์ป่าไม้ในภาคเหนือใหม่ให้เกิดประโยชน์ต่อรัฐบาลส่วนกลาง และแบ่งปันประโยชน์ให้เจ้านายเมืองเหนือเพื่อเป็นการเอาใจ นอกจากนี้ได้สร้างทางรถไฟสายเหนือให้ภาคเหนือและส่วนกลางผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

เมื่อรัฐบาลส่วนกลางเข้ามาปฏิรูปการปกครองมณฑลพายัพ ต้องเร่งสร้างความมั่นคงทางการเมืองทั้งนี้ต้องอาศัยฐานทางเศรษฐกิจ ที่มาของรายได้สำคัญที่สุดของรัฐบาล คือภาษีอากรจากประชาชน รัฐบาลส่วนกลางจึงปรับเปลี่ยนนโยบายภาษีใหม่ 3 ประการคือ หนึ่ง เปลี่ยนการเก็บภาษีผลผลิตเป็นเก็บเงินแทน สอง ใช้ระบบผูกขาดจัดเก็บภาษีโดยเจ้าภาษีนายอากร สาม เพิ่มอัตราภาษีที่เคยจัดเก็บอยู่เดิมให้สูงขึ้นและเพิ่มประเภทภาษีที่จัดเก็บใหม่อีกหลายรายการ นโยบายดังกล่าวขยายฐานภาษีออกไปอย่างกว้างขวางทั้งฐานภาษีที่เป็นประชากรและประเภทสินค้า ทำให้รายได้รัฐบาลเพิ่มขึ้นอย่างมากมา ผลกระทบต่อมาคือประชาชนหรือชาวนาผู้เสียภาษีต้องรับภาระหนักและมีปฏิริยาต่อต้านด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ หลังจากปี พ.ศ. 2427 เมื่อนโยบายภาษีที่ปรับเปลี่ยนใหม่ของรัฐบาลส่วนกลางได้รับการปฏิบัติแล้ว ผลที่ตามมาคือประชาชนถูกเอาเปรียบภาษีจากเจ้าภาษีนายอากรผูกขาดโดยเก็บภาษีเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด การเก็บภาษีเป็นเงินแทนผลผลิตทำให้ชาวนาซึ่งส่วนใหญ่ยากจนต้องขายแรงงานรับจ้างทำงานหาเงินหรือทำการผลิตเพิ่มขึ้นเพื่อได้เงินไว้สำหรับใช้จ่ายซื้อของและเสียภาษี ทำให้การผลิตแบบยังชีพแต่เดิมของชาวนาเปลี่ยนแปลงเป็นการผลิตเพื่อขาย ในขณะที่เดียวกันชาวนาได้แสดงปฏิริยาไม่พอใจร้องเรียนต่อต้าน อพยพ เรียกร้องสิทธิกระทั่งทำการกบฏต่อรัฐบาล เพื่อประท้วงนโยบายภาษี ทั้งชาวนาไม่ยอมขยายการผลิตอย่างเต็มที่

ผลการศึกษาสรุปได้ว่าการปรับเปลี่ยนนโยบายภาษีของรัฐบาลส่วนกลางในช่วงปี พ.ศ. 2427-2476 มีส่วนสำคัญทำให้การผลิตเพื่อยังชีพของชาวนาภาคเหนือเปลี่ยนแปลงเป็นการผลิตเพื่อขายและทำให้ชาวนาภาคเหนือค่อย ๆ เข้าสู่ระบบการค้าในที่สุด